

Doc. dr Gordana Đ. Radović¹

VRSTE OBAVEZNIH OSIGURANJA U SRBIJI U 2019. GODINI

STRUČNI RAD

Apstrakt

U Srbiji je osiguranje uglavnom dobrovoljno, a zakonom se može ustanoviti obavezno osiguranje od rizika koji ugrožavaju treća lica, kao i od rizika koji predstavljaju opštu opasnost. Cilj rada je da se predstave i analiziraju aktuelne vrste obaveznih osiguranja u Srbiji. U tu svrhu, kao izvor podataka, koristi se sajt Narodne banke Srbije. Prema tim podacima, zaključno s februarom 2019. godine, u Srbiji postoje 34 vrste obaveznog osiguranja, koja su propisana pojedinačnim zakonima. U radu su navedene karakteristike obaveznih osiguranja, aktuelne vrste, kao i predlozi za uvođenje novih vrsta obaveznih osiguranja u Srbiji. Na osnovu sprovedene analize, može se zaključiti da u Srbiji ne postoji obavezno osiguranje poljoprivrede, iako je reč o visokorizičnoj proizvodnji. Autorka se zalaže za uvođenje delimično obaveznog osiguranja poljoprivrede koje bi se odnosilo na poljoprivredne subjekte korisnike nekog državnog resursa.

Ključne reči: *osiguranje u Srbiji, vrste obaveznih osiguranje, ugovor o osiguranju, delimično obavezno osiguranje poljoprivrede*

1. Uvod

Obaveze iz osiguranja mogu nastati na dva načina, po sili zakona ili po osnovu ugovora. Ukoliko su obaveze iz osiguranja nastale po sili zakona, reč je o obaveznom osiguranju, a ukoliko su pak proistekle iz ugovora, radi se o dobrovoljnom osiguranju.

Obavezno ili prinudno osiguranje jeste osiguranje lica ili imovine na osnovu zakona, nezavisno od volje učesnika u osiguravajućem odnosu.² Obavezno osiguranje se, po pravilu, uvodi zakonom, na osnovu pravnih odredaba, ali je u zavisnosti od materije zakona, okvir tih zakonskih elemenata i okolnosti različito određen. To je naročito vidljivo u uslovima tranzicije. Stoga je potrebno da se svaki zakon pažljivo analizira kako bi se pouzdano zaključilo da li je konstituisan oblik obaveznog ili dobrovoljnog osiguranja.³

¹ Direktor „Dnevnik-Poljoprivrednik“ AD Novi Sad
I-mejl: gordana.radovic09@gmail.com
Rad primljen: 21. 11. 2019.
Rad prihvaćen: 12. 12. 2019.

² Žarković, N. *Pojmovnik osiguranja*, Skonto, Novi Sad, 2013, str. 209.

³ Ilijić, S. „Obavezno osiguranje stečajnih upravnika u Republici Srbiji“, *Tokovi osiguranja*, Časopis za teoriju i praksu osiguranja, broj 4/2012, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd, 2012, str. 36.

Iako je zakonom propisano, i za obavezno osiguranje je, uglavnom, potrebno potpisivanje ugovora s osiguranikom. Iz toga proističe osiguravačeva obaveza da pribavi dozvolu za pružanje usluga određene vrste obaveznog osiguranja.⁴ Postoje i slučajevi kada za obavezno osiguranje nije potrebno zaključiti ugovor o osiguranju. To je, na primer, tako kod osiguranja putnika u javnom prevozu od posledica nesrećnog slučaja. Ovde se radi o tome da u javnom prevozu prevoznik mora zaključiti ugovor s osiguravajućim društvom, jer bez ugovora ne bi ni dobio dozvolu da radi. Dakle, ugovor ne zaključuje putnik koji se prevozi.

S obzirom na to da su vrste, sadržina i uslovi obaveznog osiguranja definisani zakonom, ugovorna samostalnost stranaka značajno je ograničena u poređenju s dobrovoljnim osiguranjem.⁵ Jedan od najpoželjnijih elemenata svakog oblika obaveznog osiguranja jeste da se zakonom (a ne ugovorom – prim. G. Radović) utvrdi minimalna suma osiguranja.⁶

U savremenom osiguranju preovlađuju dobrovoljni vidovi zaštite, ali je sve više i osiguranja koja se moraju zaključiti, pogotovo osiguranja od raznih izvora opasnosti koje ugrožavaju treća lica uključujući i građansku odgovornost. Cilj uvođenja obaveznih osiguranja od odgovornosti jeste imovinska zaštita oštećenih lica.⁷ Pripadnici određenih profesija, koji mogu biti u situaciji da svojim propustima i radnjama prouzrokuju štetu drugome, često nemaju sredstava za naknadu te štete. „Osiguranje od profesionalne odgovornosti zasniva se na konceptu sveobuhvatnog rizika, pri čemu se razlikuju dve glavne vrste pokrića rizika: (a) pokriće koje obuhvata samo finansijske gubitke; (b) pokriće koje obuhvata imovinske štete, finansijske gubitke i povrede.“⁸

U nekim državama osiguranje je obavezno za organizatore sportskih, kulturnih i drugih priredbi i manifestacija s većim brojem učesnika, kao i za upravljanje sportskim objektima i obavljanje drugih opasnih aktivnosti. Reč je o obaveznom osiguranju od nezgode učesnika raznih smotri ili od odgovornosti organizatora i vlasnika objekata.⁹

Cilj ovog rada je da se predstave i analiziraju aktuelne vrste obaveznih osiguranja u Srbiji. U tu svrhu, kao izvor podataka, koriste se podaci sa sajta Narodne banke Srbije. U radu se koristi deskriptivni metod, kao i metod analize i sinteze.

⁴ Jovanović, S. *Pravo osiguranja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2016, str. 50.

⁵ Žarković, N, Puzić, G. *Upravljanje osiguranjem imovine i lica u poljoprivredi*, Monografska studija, Institut za energetiku, poljoprivredu, održivi razvoj i zaštitu životne sredine, Novi Sad, 2016, str. 21–22.

⁶ Ilijić, S. „Obavezno osiguranje stečajnih upravnika u Republici Srbiji“, *Tokovi osiguranja*, Časopis za teoriju i praksu osiguranja, broj 4/2012, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd, 2012, str. 40.

⁷ Pak, J, Jeremić, Lj, Barjaktarović, L. *Osnovi osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012, str. 53.

⁸ *Svet osiguranja*, Lekari, finansijski savetnici i javni beležnici prvi su na udaru sudskih tužbi, 2016, godina 6, broj 3/2016, str. 42.

⁹ Pak, J, Jeremić, Lj, Barjaktarović, L. *Osnovi osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012, str. 53.

2. Karakteristike obaveznih osiguranja

Karakteristike obaveznih osiguranja su sledeće: (a) univerzalnost (sveobuhvatnost); (b) normiranost; (c) minimalnost; (d) automatičnost; (e) neprekidnost u dejstvu (bezročnost); (f) nezavisnost dejstva osiguranja od plaćanja premije; (g) mogućnost prinudne naplate premije.¹⁰

Specifičnost ugovora o obaveznom osiguranju u imovinskom osiguranju jeste da se ne vezuju za osiguranika koji je zaključio ugovor, već za imovinu, drugim rečima „interesi koji se štite obaveznim osiguranjem zahtevaju stalni kontinuitet pokriva rizika.“¹¹ U savremenim uslovima uvođenje obaveznih osiguranja „rezultat (je) procene argumenata koji govore u prilog ili protiv ovakvog osiguranja, a koji proizlaze iz potrebe jednog društva u određenom periodu njegovog razvoja.“¹²

Danas obavezna osiguranja postoje i na najrazvijenijim tržištima, a njihov broj je u stalnom porastu. Primera radi, u Francuskoj je početkom 21. veka bilo oko 60 vrsta obaveznih osiguranja,¹³ a krajem prve decenije 21. veka na ovom tržištu je već bilo oko 90 vrsta obaveznih osiguranja.¹⁴

U tabeli broj 1 prikazani su argumenti „za“ i argumenti „protiv“ obaveznih osiguranja prema mišljenju Šulejića,¹⁵ istaknutog domaćeg stručnjaka i naučnika u oblasti osiguranja. Argumenti protiv obaveznih osiguranja jesu da ona predstavljaju vid prinude prema savesnim ljudima koji imaju obavezu da plaćaju zbog neopreznih i nesavesnih, tako da premija dobija karakter poreza.¹⁶ S druge strane, postoje stavovi da ta osiguranja predstavljaju pogodnost za osiguranike, jer su niži iznosi premija zbog širenja zajednice rizika.¹⁷ Konkretno, rizik deli veći broj lica, koji su i obveznici osiguranja, što omogućava manju novčanu obavezu za svakog člana te zajednice. U prilog odbrani činioca prinude kod ovog osiguranja, u literaturi je navedena obaveza svakog člana zajednice da vodi računa o bezbednosti drugih, odnosno da osigura svoju odgovornost.¹⁸

¹⁰ Priručnik za praksu u osiguranju i reosiguranju DDOR „Novi Sad“ Financing centar, Novi Sad, 1996, str. 74.

¹¹ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str.73.

¹² Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 69.

¹³ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 72.

¹⁴ Ilijić, S. Oblici obaveznog osiguranja na početku 2008. godine (1), „Tokovi osiguranja“, br. 3-4/2008, Beograd, 2008, str. 3.

¹⁵ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 69-73.

¹⁶ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 69.

¹⁷ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 70.

¹⁸ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 70.

Tabela 1. Prednosti i nedostaci obaveznih osiguranja

Argumenti u prilog obaveznim osiguranjima	Argumenti protiv obaveznih osiguranja
– potreba da se vodi računa o drugima, odnosno da se pokrije odgovornost	– poseban vid prinude, glomazan i skup administrativni mehanizam
– šira zajednica rizika – niži iznosi premija osiguranja	– ekonomski teret za osiguranika
– bolja i jeftinija organizacija osiguranja	– uprkos prinudi, uvek postoji izbegavanje obaveznih osiguranja
– potrebno je ostaviti deo štete osiguraniku na teret, ako ju je namerno ili nepažnjom prouzrokovao	– smanjena pažnja i oprez kod osiguranika zbog postojanja osiguranja
– konkurentnost osiguravača stalno prisutna zbog ukidanja teritorijalnog monopola osiguravajućih kuća	– smanjenje težnje osiguravača da vodi računa o ekonomičnosti

Izvor: *Sopstveni prikaz autorke prema Šulejić, P, Pravo osiguranja, Dosije, Beograd, 2005, str. 69-73.*

Protivnici obaveznih osiguranja smatraju da ona dovode do smanjene pažnje osiguranika i nedovoljnog uvažavanja troškova kod osiguravača. Međutim, zagovornici smatraju da je „potrebno ostaviti deo štete osiguraniku na teret“, kao i da svaki osiguranik može odabrati osiguravača koga smatra poslovnim, efikasnim i korektnim.¹⁹ Argumenti u prilog obaveznim osiguranjima su i bolja i jeftinija organizacija osiguranja. S druge strane, postoje suprotna mišljenja da je zbog šireg obuhvata osiguranja sistem kontrole i administracije veoma skup.²⁰

3. Aktuelne vrste obaveznih osiguranja u Srbiji

U aktuelnom periodu u Srbiji osiguranje je uglavnom dobrovoljno, a zakonom se može ustanoviti obavezno osiguranje od rizika koji ugrožavaju treća lica i od rizika koji predstavljaju opštu opasnost. Prema podacima Narodne banke Srbije, zaključno s februarom 2019. godine, u Srbiji postoje 34 vrste obaveznih osiguranja, koja su propisana pojedinačnim zakonima.

¹⁹ Šulejić, P, *Pravo osiguranja, Dosije, Beograd, 2005, str. 72.*

²⁰ Šulejić, P, *Pravo osiguranja, Dosije, Beograd, 2005, str. 69-73.*

Obavezna osiguranja u Republici Srbiji propisana su:²¹

(1) *Zakonom o obaveznom osiguranju u saobraćaju*²², u članu 2 definisane su vrste obaveznog osiguranja u saobraćaju: (a) osiguranje putnika u javnom prevozu od posledica nesrećnog slučaja; (b) osiguranje vlasnika motornih vozila od odgovornosti za štetu prčinjenu trećim licima; (c) osiguranje vlasnika vazduhoplova od odgovornosti za štetu prčinjenu trećim licima i putnicima; (d) osiguranje vlasnika čamaca za štetu prčinjenu trećim licima.

(2) *Zakonom o osiguranju*,²³ u članu 89 propisano je obavezno osiguranje za poslove posredovanja u osiguranju. Prilikom izdavanja dozvole za obavljanje poslova posredovanja u osiguranju osnivači društva za posredovanje u osiguranju podnose Ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti za štete koje nastanu u toku obavljanja delatnosti ili bezuslovnu garanciju banke, koju je prihvatila Narodna banka Srbije.

(3) *Zakonom o zaštiti životne sredine*,²⁴ u članu 106 propisano je da se zagađivač čije postrojenje ili aktivnost predstavlja visok stepen opasnosti po zdravlje ljudi i životnu sredinu mora osigurati od odgovornosti za štete prčinjene trećim licima usled udesa.

(4) *Zakonom o turizmu*,²⁵ u članu 45 propisano je da je turistička agencija dužna da kao organizator putovanja za svakog putnika, odnosno ugovoreno turističko putovanje, obezbedi garanciju putovanja na propisan način, o čemu izdaje potvrdu.

Garanciju putovanja mora imati organizator putovanja za sve vreme trajanja licence. U skladu sa članom 53 stav 1 do 6 navedenog zakona: „garancijom putovanja usled insolventnosti organizatora putovanja posebno se obezbeđuju troškovi nužnog smeštaja, ishrane i povratka putnika u mesto polaska u zemlji i inostranstvu, kao i sva nastala potraživanja putnika.“

(5) *Zakonom o obligacionim i osnovama svojinskopravnih odnosa u vazдушnom saobraćaju*,²⁶ u glavi IV, odnosno u članovima od 115 do 127, definisani su elementi Ugovora o obaveznom osiguranju u vazдушnom saobraćaju.

(6) *Zakonom o železnici*,²⁷ u članu 10 definisano je da se licenca za upravljanje železničkom infrastrukturom izdaje upravljaču infrastrukture, osnovanom u Republici Srbiji, koji pruži dokaze o ispunjenju uslova koji se odnose na dobar ugled, finansijsku sposobnost i stručnost. U zakonu je propisan i uslov koji se odnosi na pokriće za građansku odgovornost, On je „ispunjen ako je podnosilac zahteva adekvatno osiguran ili je na drugi način, u skladu sa važećim zakonskim propisima

²¹ Izvor Narodna banka Srbije, https://www.nbs.rs/internet/latinica/60/rlinks/obavezna_osiguranja.pdf, (sajtu pristupljeno 15. 11. 2019).

²² Službeni glasnik RS br. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012, 7/2013, Odluka US.

²³ Službeni glasnik RS br. 139/2014.

²⁴ Službeni glasnik RS br. 135/2004, 36/2009 i dr. zakoni, 72/2009 i dr. zakoni, 43/2011 – odluka US 14/2016, 76/2018 i 95/2018 – dr. zakon).

²⁵ Službeni glasnik RS br. 36/2009, 88/2010, 99/2011 – dr. zakon, 93/2012, 84/2015 i 83/2018 – dr. zakon).

²⁶ Službeni glasnik RS br. 87/2011 i 66/2015.

²⁷ Službeni glasnik RS br. 45/2013, 91/2015 i 41/2018.

i potvrđenim međunarodnim ugovorima, obezbedio pokriće svojih obaveza po osnovu naknade štete pričinjene korisniku trase voza ili trećim licima.“

(7) *Zakonom o trgovačkom brodarstvu*,²⁸ obaveznost osiguranja ove vrste definisana je u članu 433 gde je propisano da je vozar, kada se putnici prevoze na pomorskom brodu koji ima dozvolu za prevoz više od 12 putnika, dužan da održava na snazi osiguranje ili drugo finansijsko jemstvo, kao što je garancija banke ili slične finansijske institucije radi pokrića odgovornosti na osnovu odredaba ovog zakona, a za štetu zbog smrti ili telesne povrede putnika.

(8) *Zakonom o pomorskoj plovidbi*,²⁹ u članu 67a propisana je obaveza pravnih lica koja obavljaju poslove posredovanja pri zapošljavanju pomoraca, koja, da bi dobila odobrenje resornog Ministarstva za obavljanje ovih poslova, pored uslova propisanih zakonom kojim se uređuje zapošljavanje, moraju da imaju i važeću polisu osiguranja od profesionalne odgovornosti za novčane gubitke koje pretrpi pomorac kao posledicu propusta u radu posrednika u iznosu od najmanje 5.000 evra u dinarskoj protivvrednosti, po štetnom događaju.

U skladu sa članom 67e zakona posrednik je, prilikom potpisivanja ugovora o radu (za pomorca) dužan proveriti da li brodar ima zaključeno osiguranje od odgovornosti za slučaj smrti ili telesne povrede pomorca na iznos utvrđen merodavnim pravom ili kolektivnim ugovorom, kao i da li ima uspostavljen sistem repatrijacije pomorca i da o tome obavesti pomorca.

Članom 89 predmetnog zakona definisano je da je brodar dužan da zaključi osiguranje ili drugo finansijsko jemstvo u cilju pokrića troškova povratnog putovanja članova posade broda.

(9) *Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu*,³⁰ u članu 53 propisano je da je poslodavac dužan da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi s radom, radi obezbeđenja naknade štete.

(10) *Zakonom o pravima pacijenata*,³¹ u članu 25 propisano je da je zdravstvena ustanova dužna da pre početka medicinskog istraživanja osigura pacijenta koji učestvuje u ovom istraživanju, za slučaj nastanka štete po zdravlje tog lica, koja je izazvana medicinskim istraživanjem, u skladu s predmetnim zakonom.

(11) *Zakonom o lekovima i medicinskim sredstvima*,³² u članu 72 definisano je da je obaveza sponzora kliničkog ispitivanja leka da pre početka kliničkog ispitivanja leka osigura lica podvrgnuta kliničkom ispitivanju za slučaj nastanka štete po zdravlje tih lica, koja je izazvana kliničkim ispitivanjem leka, u skladu sa zakonom, kao i da ugovorom odredi iznos neophodnih troškova koji pripadaju licima što učestvuju u kliničkom ispitivanju leka. Predmetnim zakonom, u članu 178 stav 4, propisano je da je predlagač upisa (medicinskog sredstva) odgovoran za štetu koja može nastati primenom medicinskog sredstva i obavezan je da nadležnoj Agenciji podnese dokaz o osiguranju od posledica primene medicinskog sredstva.

²⁸ Službeni glasnik RS br. 96/2015 i 113/2017- dr. zakon.

²⁹ Službeni glasnik RS br. 87/2011, 104/2013, 18/2015 i 83/2018.

³⁰ Službeni glasnik RS br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017.

³¹ Službeni glasnik RS br. 45/2013.

³² Službeni glasnik RS br. 30/2010, 107/2012, 113/2017-dr. zakon i 105/2017 - dr. zakon).

(12) *Zakonom o reviziji*,³³ u članu 18 definisano je da je društvo koje obavlja delatnost revizije dužno da se osigura od odgovornosti za štetu koju učini pravnom licu kod koga obavlja reviziju, odnosno trećem licu u slučaju povrede ugovora o reviziji, odnosno povrede pravila obavljanja revizije.

(13) *Zakonom o finansijskom lizingu*,³⁴ u članu 34 definisano je da je primalac lizinga dužan osigurati predmet lizinga od rizika koji su predviđeni ugovorom ukoliko drugačije nije predviđeno ugovorom.

(14) *Zakonom o javnim skijalištima*,³⁵ u članu 62 propisano je da usluge podučavanja skijanju na skijalištima može pružati pravno lice ili preduzetnik, odnosno škola skijanja, uz saglasnost skijaškog centra, koja mora da ima zaključen ugovor o osiguranju korisnika usluga podučavanja od posledica nezgode.

(15) *Zakonom o hipoteci*,³⁶ u članu 17 definisano je da vlasnik hipoteke treba da osigura predmet hipoteke od svih uobičajenih rizika pre potpisivanja ugovora o hipoteci.

(16) *Zakonom o osiguranju depozita*,³⁷ u članu 1, definisano je da zakon uređuje obavezno osiguranje depozita fizičkih lica, preduzetnika, mikro, malih i srednjih pravnih lica kod banaka u cilju zaštite depozita tih lica u slučaju stečaja ili likvidacije banke i očuvanja stabilnosti finansijskog sistema.

(17) *Zakonom o stečaju*,³⁸ u članu 25 propisano je da se u imenik stečajnih upravnika, kao aktivni stečajni upravnici, upisuju lica koja su, osim licence za obavljanje poslova stečajnog upravnika, dostavila dokaz o postojanju obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti za tekuću godinu i koja su se registrovala kao preduzetnici ili su članovi društva lica.

(18) *Zakon o advokaturi*,³⁹ u članu 37 propisuje da je advokat dužan zaključiti osiguranje od profesionalne odgovornosti kod organizacije registrovane za ovu vrstu osiguranja, pri čemu je moguće da Advokatska komora zaključi ugovor o kolektivnom osiguranju od profesionalne odgovornosti za sve advokate upisane u njen imenik advokata. Predmetnim zakonom definisano je da Advokatska komora Srbije utvrđuje minimalnu sumu osiguranja za štetu od profesionalne odgovornosti.

(19) *Zakonom o javnom beležništvu*,⁴⁰ u članu 59 definisano je da je javni beležnik dužan da pre početka rada zaključi ugovor o osiguranju za štetu koju bi mogao prouzrokovati u toku obavljanja delatnosti. Takođe, propisano je predmetnim zakonom i da ovo osiguranje obuhvata i osiguranje od odgovornosti javnih beležničkih zamenika, pomoćnika, pripravnika i drugih lica koja rade kod

³³ Službeni glasnik RS br. 62/2013 i 30/2018.

³⁴ Službeni glasnik RS br. 55/2003, 61/2005, 31/2011, 99/2011 – dr. zakon.

³⁵ Službeni glasnik RS br. 46/2006.

³⁶ Službeni glasnik RS br. 115/2005, 60/2015, 63/2015 – odluka US i 83/2015.

³⁷ Službeni glasnik RS br. 14/2015 i 51/2017.

³⁸ Službeni glasnik RS br. 104/2009, 99/2011 – dr. zakon, 71/2012 – odluka US i 83/2014 i 44/2018.

³⁹ Službeni glasnik RS br. 31/2011, 24/2012 – odluka US.

⁴⁰ Službeni glasnik RS br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – dr. zakon, 93/2014 – dr. zakon, 121/2014, 6/2015 i 106/2015.

javnog beležnika. Najniži iznos osiguranja određuje resorna Komora uz saglasnost ministarstva nadležnog za pravosuđe.

(20) *Zakonom o izvršenju i obezbeđenju*,⁴¹ u članu 478 definisano je da je javni izvršitelj, pre polaganja zakletve, dužan da zaključi ugovor o osiguranju za štetu koju bi mogao pričiniti drugom licu u toku obavljanja delatnosti, kao i da osigura prostorije i predmete primljene u depozit u slučaju njihovog oštećenja, uništenja ili nestanka. U članu 487 stav 1 tačka 5 propisano je da se javni izvršitelj razrešava ako ne plaća premiju osiguranja za štetu koju bi svojom delatnošću mogao prouzrokovati trećem licu, kao i premiju za osiguranje prostorija i predmeta primljenih u depozit za slučaj oštećenja, uništenja ili nestanka.

(21) *Zakonom o posredovanju u prometu i zakupu nepokretnosti*,⁴² u članu 5 propisano je da je uslov za upis u Registar posrednika važeći ugovor o osiguranju zaključen u skladu sa članom 13 ovog zakona.

(22) *Zakonom o upravljanju otpadom*,⁴³ u članu 62, propisano je da uz zahtev za izdavanje dozvole za skladištenje, tretman i odlaganje otpada, operater priloži i finansijske i druge garancije ili odgovarajuće osiguranje za slučaj udesa ili štete pričinjene trećim licima. U članu 72 stav 3 predmetnog zakona definisano je da „za prekogranično kretanje otpada podnosilac zahteva obezbeđuje odgovarajuću finansijsku garanciju i polis osiguranja ili drugi oblik osiguranja u zavisnosti od zahteva države uvoza ili tranzita, u iznosu koji je potreban za troškove tretmana otpada, kao i za troškove sanacije u slučaju udesa.“

(23) *Zakonom o planiranju i izgradnji*⁴⁴ u članu 129a, propisano je da „privredno društvo, odnosno drugo pravno lice ili preduzetnik, koje obavlja poslove izrade i kontrole tehničke dokumentacije, odnosno koje je izvođač radova, vršilac stručnog nadzora ili tehničkog pregleda, mora biti osigurano od odgovornosti za štetu koju može pričiniti drugoj strani ili trećem licu.“

(24) *Zakonom o rudarstvu i geološkim istraživanjima*,⁴⁵ u članu 25 propisano je da je za kvalitet vršenja tehničke kontrole projekta geoloških istraživanja odgovoran privredni subjekat koji je izvršio tehničku kontrolu. Stoga pravno lice ili preduzetnik koje obavlja poslove izrade tehničke dokumentacije mora biti osiguran(o) od odgovornosti za štetu koju može pričiniti drugoj strani, odnosno trećem licu.

(25) *Zakonom o sportu*,⁴⁶ u članu 21 propisano je da je sportska organizacija dužna zaključiti ugovor o osiguranju svojih vrhunskih sportista i vrhunskih sportskih stručnjaka od posledica nesrećnog slučaja za vreme obavljanja sportske aktivnosti, odnosno stručnog rada u sportu, a na osnovu utvrđenog rangiranja sportista i sportskih stručnjaka.

⁴¹ Službeni glasnik RS br. 106/2015 i 106/2016 – autentično tumačenje.

⁴² Službeni glasnik RS br. 95/2013 i 41/2018.

⁴³ Službeni glasnik RS br. 36/2009, 88/2010, 14/2016 i 95/2018 – dr. zakon.

⁴⁴ Službeni glasnik RS br. 72/2009, 81/2009 – ispr, 64/2010 – odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – odluka US, 50/2013 – odluka US, 98/2013 – odluka US, 132/2014, 145/2014 i 83/2018.

⁴⁵ Službeni glasnik RS br. 101/2015 i 95/2018 – dr. zakon.

⁴⁶ Službeni glasnik RS br. 10/2016.

(26) *Zakonom o metrologiji*,⁴⁷ u članu 9 definisano je da privredni subjekti i druga pravna lica mogu obavljati poslove overavanja merila ako ispunjavaju uslove, a naročito u pogledu osiguranja od odgovornosti za štetu pričinjenu trećim licima u vezi s poslovima overavanja merila.

(27) *Zakonom o stanovanju i održavanju zgrada*,⁴⁸ u članu 52 propisano je da je pre izdavanja licence, odnosno podnošenja zahteva za obnavljanje licence, licencirani profesionalni upravnik dužan zaključiti ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti sa periodom važenja od najmanje tri godine i primerak navedenog ugovora dostaviti Privrednoj komori Srbije uz dokumentaciju potrebnu za dobijanje odnosno obnavljanje licence u skladu sa ovim zakonom.

(28) *Zakonom o proceniteljima vrednosti nepokretnosti*,⁴⁹ u članu 12 definisano je da je pre izdavanja licence, odnosno podnošenja zahteva za obnavljanje licence, licencirani procenitelj dužan zaključiti ugovor o osiguranju od profesionalne odgovornosti s periodom važenja od najmanje tri godine, te da primerak navedenog ugovora dostavi Ministarstvu uz dokumentaciju potrebnu za dobijanje odnosno obnavljanje licence u skladu s ovim zakonom.

(29) *Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti*,⁵⁰ u članu 12 propisano je da, kada je tehničkim propisom utvrđeno da ocenjivanje usaglašenosti sprovodi imenovano telo za ocenjivanje usaglašenosti, tim propisom se utvrđuju i zahtevi koje to telo mora ispuniti, naročito u pogledu osiguranja od odgovornosti za štetu.

(30) *Zakonom o elektronskom dokumentu, elektronskoj identifikaciji i uslugama od poverenja u elektronskom poslovanju*,⁵¹ u članu 31 propisano je da pružalac kvalifikovanih usluga od poverenja mora biti osiguran od odgovornosti za štetu nastalu vršenjem kvalifikovane usluge od poverenja.

(31) *Zakonom o dualnom obrazovanju*,⁵² u članu 33 propisano je da učeniku koji obavlja učenje kroz rad poslodavac obezbeđuje osiguranje za slučaj povrede tokom učenja kroz rad kod poslodavca.

(32) *Zakonom o medicinskim sredstvima*,⁵³ u članu 58 definisano je da je proizvođač dužan obezbediti osiguranje od štete koja može nastati prilikom upotrebe medicinskog sredstva, u skladu sa zakonom.

(33) *Zakonom o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju u vanrednim situacijama*,⁵⁴ u članu 103 definisano je da lica koja izvršavaju zadatke zaštite i spasavanja u pružanju međunarodne pomoći u multinacionalnim operacijama u drugim državama moraju biti osigurana od povreda i za slučaj gubitka života.

⁴⁷ Službeni glasnik RS br. 15/2016.

⁴⁸ Službeni glasnik RS br. 104/2016.

⁴⁹ Službeni glasnik RS br. 108/2016 i 113/2017 – dr. zakon.

⁵⁰ Službeni glasnik RS br. 36/2009.

⁵¹ Službeni glasnik RS br. 94/2017.

⁵² Službeni glasnik RS br. 101/2017.

⁵³ Službeni glasnik RS br. 105/2017.

⁵⁴ Službeni glasnik RS br. 87/2018.

(34) *Zakonom o radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbednosti*,⁵⁵ u članu 208 propisano je da nosilac licence za obavljanje nuklearne aktivnosti mora zaključiti i održavati osiguranje za obezbeđenje svoje odgovornosti za nuklearnu štetu. Osiguravač ne može obustaviti niti otkazati osiguranje ako o tome nije pismeno obavestio nosioca licence za obavljanje nuklearne aktivnosti najkasnije šest meseci pre obustavljanja odnosno otkazivanja osiguranja.

4. Predlozi za uvođenje novih vrsta obaveznih osiguranja

U domaćoj stručnoj i naučnoj literaturi postoje predlozi za uvođenje i drugih vrsta obaveznih osiguranja u Srbiji. Aktuelni su predlozi za uvođenje obaveznog osiguranje od požara, obaveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika nepokretnosti, kao i uvođenje delimično obaveznog osiguranja poljoprivrede.

Predlog za uvođenje obaveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika nepokretnosti obuhvata osiguranje vlasnika nepokretnosti od odgovornosti i naknadu neposredne štete trećim licima u slučaju iznenadnog i neočekivanog događaja. Prema predlagačima, Žarkoviću i S. Samardžiću, uvođenjem predloženog obaveznog osiguranja bi se „poboljšala zaštita lica i imovine, što je svakako najznačajniji zadatak savremene osiguravajuće delatnosti“.⁵⁶

Imajući u vidu da je poljoprivredna proizvodnja izložena brojnim rizicima, stava smo da je potrebno da se u narednom periodu sagledaju mogućnosti i potrebe da se u Srbiji i osiguranje poljoprivrede uvrsti u grupu obaveznih osiguranja, odnosno da se uvede delimično obavezno osiguranje poljoprivrede.⁵⁷ Obaveznost osiguranja trebalo bi uvesti zbog važnosti poljoprivrede za privredni sistem Srbije.

Analizom istorijskih podataka može se utvrditi da je bilo pokušaja uvođenja i obaveznog osiguranja poljoprivrede u Srbiji. Prvi pokušaj bio je krajem 19. veka i to za uvođenja obaveznog osiguranja poljoprivrede spram rizika od grada.⁵⁸ Posle Drugog svetskog rata, u uslovima administrativnog sistema upravljanja, obavezno osiguranje bilo je dominantno u svim privrednim delatnostima. Tada su premije obaveznih osiguranja činile 75% u celokupnom iznosu premija. Ukidanjem administrativnog sistema upravljanja privredom, obavezna osiguranja su „postala smetnja u sistemu samostalnih privrednih organizacija kojima se morala očuvati sloboda da same odlučuju o integritetu svoje imovine i mogućnost da slobodno izaberu osiguravača od poverenja i sa njim zasnuju poslovne odnose“.⁵⁹

⁵⁵ Službeni glasnik RS br. 95/2018.

⁵⁶ Žarković, N, Samardžić, S. „Predlog za uvođenje obaveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika nepokretnosti“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, godina XVIII, br. 1/2019, Beograd, 2019, str. 19-31.

⁵⁷ Radović, G. „Osiguranje poljoprivrede kao moguće obavezno osiguranje u Srbiji“, *Tokovi osiguranja*, Časopis za teoriju i praksu osiguranja, godina XXXIII, broj 1/2017, Kompanija „Dunav osiguranje“ a.d.o., Beograd, 2017, str. 7-23.

⁵⁸ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 69.

⁵⁹ Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 69.

Potreba za uvođenjem obaveznosti osiguranja u poljoprivredi aktuelna je i poslednjih godina u domaćoj stručnoj i naučnoj javnosti. Postoje izvesni predlozi, ali oni, uglavnom, nisu realizovani, i to zbog nepovoljnog ekonomskom položaja poljoprivrednih gazdinstava koja imaju mali posed i čine dominantnu većinu u ukupnoj strukturi poljoprivrednih gazdinstava u Srbiji. Mišljenja smo da bi, u cilju obezbeđivanja ekonomske zaštite poljoprivredne proizvodnje, a imajući u vidu da premije poljoprivrednog osiguranja nisu visoke, kao i da postoji značajno regresiranje premija iz agrarnog budžeta, u narednom periodu trebalo razmotriti predlog za uvođenje delimično obaveznog osiguranja poljoprivrede, pre svega delimično obaveznog osiguranja biljne proizvodnje.

Pod pojmom selektivno odnosno „delimično obavezno osiguranje poljoprivrede“ podrazumeva se obavezno osiguranje za sve poljoprivredne subjekte korisnike nekog državnog resursa. Konkretno, to su poljoprivredni subjekti koji su korisnici subvencija iz agrarnog budžeta, pokrajinskog ili onog lokalnih samouprava, korisnici poljoprivrednih kredita sa subvencionisanom kamatom, kao i zakupci državnog poljoprivrednog zemljišta.⁶⁰ Smatramo da su ovi poljoprivredni subjekti kao korisnici nekog državnog resursa posebno dužni da vode računa o ekonomskoj zaštiti svoje proizvodnje.

U cilju uvođenja obaveznosti, u prvom redu potrebno je doneti zakon o delimično obaveznom osiguranju poljoprivrede, kao i izraditi kartu poljoprivrednih rizika karakterističnih za određena područja Republike Srbije, uz definisanje zona rizika i koeficijenata rizika.⁶¹

5. Zaključak

Na osnovu sprovedene analize, može se zaključiti da u Srbiji, u aktuelnom periodu, postoji 34 vrste obaveznog osiguranja. Ona pokrivaju različite rizike, odnosno obezbeđuju ekonomsku zaštitu procesa rada ili odgovornih lica u različitim delatnostima. Reč je o obaveznim osiguranjima koja postoje već duži niz godina, kao što su obavezno osiguranje u saobraćaju, turizmu, pomorskoj plovidbi i sl. Kategorija obaveznosti poslednjih godina uvedena je i u delatnosti koje su novijeg datuma a izložene su velikim ili brojnim rizicima. To su elektronsko poslovanje, metrologija, dualno obrazovanje i sl. Imajući u vidu da obavezna osiguranja postoje i na najrazvijenijim tržištima, kao i da je njihov broj u stalnom porastu, smatramo da njih ne bi trebalo smatrati „prinudom“ već ulaganjem, odnosno investicijom u cilju sigurnosti poslovanja.

Sagledavajući aktuelne potrebe ekonomske zaštite privrede i stanovništva, u radu su izneti i predlozi za uvođenje nekih novih vrsta obaveznih osiguranja u Srbiji, kao razlozi njihove svrsishodnosti. Konkretno, u stručnoj i naučnoj literaturi

⁶⁰ Radović, G. *Poljoprivredno osiguranje kao moguća vrsta obaveznog osiguranja u Republici Srbiji*, doktorska disertacija, Univerzitet „Džon Nezbit“, Fakultet za poslovne studije, Beograd, 2016, str. 218.

⁶¹ Radović, G. *Poljoprivredno osiguranje kao moguća vrsta obaveznog osiguranja u Republici Srbiji*, doktorska disertacija, Univerzitet „Džon Nezbit“, Fakultet za poslovne studije, Beograd, 2016, str. 218.

aktuelni su predlozi za uvođenje obaveznog osiguranja od požara, obaveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika nepokretnosti, kao i uvođenje delimično obaveznog osiguranja poljoprivrede.

Predloženi model delimično obaveznog osiguranja poljoprivrede podrazumeva obaveznost osiguranja samo za poljoprivredne subjekte korisnike nekog državnog resursa, kao najpoželjnije da vode računa o ekonomskoj zaštiti svoje proizvodnje. Prema predloženom modelu, obaveznost bi obuhvatala osiguranje od rizika koji su najučestaliji na području gde se poljoprivredni subjekti nalaze. U tom cilju potrebno je da se u Srbiji izradi karta poljoprivrednih rizika zastupljenih na određenim područjima, definišu zone rizika, kao i koeficijenti rizika.

Literatura

- Ilijić, S., „Oblici obaveznog osiguranja na početku 2008. Godine“ (1), *Tokovi osiguranja*, br. 3-4/2008, Beograd, 2008, str. 3.
- Ilijić, S., „Obavezno osiguranje stečajnih upravnika u Republici Srbiji“, *Tokovi osiguranja*, časopis za teoriju i praksu osiguranja, Broj 4/2012, Kompanija „Dunav osiguranje“ ADO, Beograd, 2012, str. 36 i 40.
- Jovanović, S. *Pravo osiguranja*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2016, str. 50.
- Narodna banka Srbije, https://www.nbs.rs/internet/latinica/60/rlinks/obavezna_osiguranja.pdf (sajtu pristupljeno 15.11. 2019).
- Pak, J, Jeremić, Lj, Barjaktarović, L. *Osnovi osiguranja*, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2012, str. 53.
- Priručnik za praksu u osiguranju i reosiguranju DDOR „Novi Sad“ Financing centar, Novi Sad, 1996, str. 74.
- Radović, G. *Poljoprivredno osiguranje kao moguća vrsta obaveznog osiguranja u Republici Srbiji*, doktorska disertacija, Univerzitet „Džon Nezbit“, Fakultet za poslovne studije, Beograd, 2016, str. 218.
- Radović, G. Osiguranje poljoprivrede kao moguće obavezno osiguranje u Srbiji, *Tokovi osiguranja*, časopis za teoriju i praksu osiguranja, Godina XXXIII, Broj 1/2017, Kompanija „Dunav osiguranje“ ADO, Beograd, 2017, str. 7–23.
- Službeni glasnik RS br. 51/2009, 78/2011, 101/2011, 93/2012, 7/2013, Odluka US.
- Službeni glasnik RS br. 36/2009, 88/2010, 99/2011 – dr. zakon, 93/2012, 84/2015 i 83/2018 – dr. zakon).
- Službeni glasnik RS br. 139/2014.
- Službeni glasnik RS br. 135/2004, 36/2009 i dr. zakoni, 72/2009 i dr. zakoni, 43/2011 – odluka US 14/2016, 76/2018 i 95/2018 – dr. zakon).
- Službeni glasnik RS br. 87/2011 i 66/2015.
- Službeni glasnik RS br. 45/2013, 91/2015 i 41/2018.
- Službeni glasnik RS br. 96/2015 i 113/2017- dr. Zakon.
- Službeni glasnik RS br. 87/2011, 104/2013, 18/2015 i 83/2018.
- Službeni glasnik RS br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017.
- Službeni glasnik RS br. 45/2013.
- Službeni glasnik RS br. 30/2010, 107/2012, 113/2017-dr.zakon i 105/2017-dr. zakon).

G. Radović: Vrste obaveznih osiguranja u Srbiji u 2019. godini

- Službeni glasnik RS br. 62/2013 i 30/2018.
- Službeni glasnik RS br. 55/2003, 61/2005, 31/2011, 99/2011 – dr. zakon.
- Službeni glasnik RS br. 46/2006.
- Službeni glasnik RS br. 115/2005, 60/2015, 63/2015 – odluka US i 83/2015.
- Službeni glasnik RS br. 14/2015 i 51/2017.
- Službeni glasnik RS br. 104/2009, 99/2011 – dr. zakon, 71/2012 – odluka US i 83/2014 i 44/2018.
- Službeni glasnik RS br. 31/2011, 24/2012 – odluka US.
- Službeni glasnik RS br. 31/2011, 85/2012, 19/2013, 55/2014 – dr. zakon, 93/2014 – dr. zakon, 121/2014, 6/2015 i 106/2015.
- Službeni glasnik RS br. 106/2015 i 106/2016 – autentično tumačenje.
- Službeni glasnik RS br. 95/2013 i 41/2018.
- Službeni glasnik RS br. 36/2009, 88/2010, 14/2016 i 95/2018 – dr. zakon.
- Službeni glasnik RS br. 72/2009, 81/2009 – ispr, 64/2010 – odluka US, 24/2011, 121/2012, 42/2013 – odluka US, 50/2013 – odluka US, 98/2013 – odluka US, 132/2014, 145/2014 i 83/2018.
- Službeni glasnik RS br. 101/2015 i 95/2018- dr. zakon.
- Službeni glasnik RS br. 10/2016.
- Službeni glasnik RS br. 15/2016.
- Službeni glasnik RS br. 104/2016.
- Službeni glasnik RS br. 108/2016 i 113/2017 – dr. zakon.
- Službeni glasnik RS br. 36/2009.
- Službeni glasnik RS br. 94/2017.
- Službeni glasnik RS br. 101/2017.
- Službeni glasnik RS br. 105/2017.
- Službeni glasnik RS br. 87/2018.
- Službeni glasnik RS br. 95/2018.
- *Svet osiguranja*, „Lekari, finansijski savetnici i javni beležnici prvi su na udaru sudskih tužbi“, 2016, godina 6, Broj 3/2016, str. 42.
- Šulejić, P. *Pravo osiguranja*, Dosije, Beograd, 2005, str. 69, 70, 72,73.
- Žarković, N. *Pojmovnik osiguranja*, Skonto, Novi Sad, 2013, str. 209.
- Žarković, N, Puzić, G. *Upravljanje osiguranjem imovine i lica u poljoprivredi*, Monografska studija, Institut za energetiku, poljoprivredu, održivi razvoj i zaštitu životne sredine, Novi Sad, 2016, str. 21-22.
- Žarković N, Samardžić S., „Predlog za uvođenje obaveznog osiguranja od odgovornosti vlasnika nepokretnosti“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, Udruženje za pravo osiguranja Srbije, Godina XVIII, Br. 1/2019, Beograd, 2019, str. 19-31.